

MAURICK

OFFEN SIEF

2024

Solitair of solidair

De logica van de wijk in de transitie
naar een gemeenschapsmodel in het
woonzorglandschap

SOLITAIR OF SOLIDAIR

De logica van de wijk in de transitie naar een
gemeenschapsmodel in het woonzorglandschap

Beter aansluiten bij wat bewoners al in de wijk voor elkaar doen en goede voorbeelden schaamteloos kopiëren. Dat zijn een paar conclusies die bestuurders deelden tijdens het **Maurick Offensief 2024**. Een rode draad: toekomstbestendige oplossingen voor de langdurige zorg maak je samen. Met partijen in welzijn, wonen en zorg en met inwoners, cliënten en professionals. Solidair in plaats van solitair!

Van 7 tot en met 9 februari kwamen in Vught ruim vijftig bestuurders uit zorg, wonen en welzijn bij elkaar om de uitdagingen en oplossingen in de langdurige zorg met elkaar te bespreken. De urgentie van het vraagstuk kwam nauwelijks ter tafel, want die urgentie wordt door iedereen wel gevoeld. Met de toenemende vergrijzing, krapte op de woningmarkt en schaarste aan personeel is er overduidelijk behoefte aan slimme oplossingen om passende zorg te blijven bieden. Op deze 3e editie van het Maurick Offensief, een initiatief van de Blommestein Groep, werden die oplossingen dan ook volop verkend.

Net als tijdens de vorige edities van het Maurick Offensief werden veel ervaringen en inzichten gedeeld. Verschillende perspectieven op met name de ouderenzorg gaven een positief beeld van een toekomst waarin de formele, institutionele zorg verweven wordt met wat er in wijken door inwoners zelf gebeurt. Het huidige zorgsysteem is niet ingericht op dit soort zorg, maar dat is geen reden om niets te doen, zo was een conclusie. Het zou goed zijn als het systeem wordt aangepast, want meer structurele speelruimte voor innovatie is wenselijk. Maar met doorzettingsvermogen en handig manoeuvreren kan er veel binnen de bestaande kaders.

CALL TO ACTION

Kleine acties en grote lijnen

Woningcorporaties, zorgaanbieders en gemeenten werken samen aan oplossingen in het woonzorgdomein. Het Maurick Offensief begint met een 'call to action' van drie bestuurders uit deze partijen.

Jacqueline van der Loo, bestuurder van zorginstelling Amaris, Rob Haans, bestuursvoorzitter van woningcorporatie de Alliantie en Pieter Paul Slikker, wethouder Wonen en Zorg in de gemeente 's-Hertogenbosch, delen wat hen bezighoudt. "Als woningcorporatie zijn we er voor onze huurders, dat is duidelijk. Maar wat doen we wel en wat doen we niet voor hen? Dat is een zoektocht," zegt Haans. "Als wethouder Wonen en Zorg maak ik mij zorgen om een aantal dingen. Een belangrijke is huisvesting. Er is een te grote fixatie op nieuwbouw. Want met het huidige tempo gaan we de woningnood niet oplossen. De oplossing ligt in de bestaande bouw," zegt Slikker. Slimme antwoorden zijn nodig voor de toenemende vraag naar wonen en zorg, zo is een conclusie. Tijdens de vorige editie van het Maurick Offensief werden veel goede oplossingen gedeeld en overgenomen. De hoop wordt uitgesproken dat dat ook tijdens deze editie het geval zal zijn. Van der Loo: "Ik heb beloofd dat ik terugkom met iets dat 'plof' zegt. Iets dat ik in mijn organisatie laat vallen en dat dan ook echt geluid maakt."

ONZELF OPNIEUW UITVINDEN

Wat moeten de partners in het woonzorgdomein doen, maar ook niet (meer) doen, om slimme oplossingen te vinden voor de uitdagingen van de vergrijzing? Van der Loo stelt dat een grote omslag nodig is: "We zullen onszelf opnieuw moeten

uitvinden. Sommige zorg die we nu verlenen, is geen zorg. We nemen met de beste bedoelingen zorg uit handen, maar het zou beter zijn als we familierelaties in stand zouden houden. En mensen de dingen laten doen die ze nog steeds kunnen." In haar eigen organisatie is ze ook anders gaan kijken, vertelt ze. Door weer meer zelf te doen, in plaats van het extern of bij een grote stafafdeling te beleggen, wisten ze in een jaar tijd een dreigend miljoenentekort te voorkomen.

EEN GEZAMENLIJKE TAAL VINDEN

Om de samenwerking met maatschappelijke partners te verbeteren, pleiten de bestuurders voor het vinden van een gezamenlijke taal. "Als we elkaar begrijpen, dan komen we tot betere oplossingen, zo leert de ervaring," zegt Haans. Van der Loo merkt dat de gesprekken met gemeenten beter verlopen sinds ze een voormalig burgemeester als collega-bestuurder heeft: "Naast de verbinding met partners als gemeenten en woningcorporaties, moeten we echter ook de verbinding leggen met de maatschappij. We kunnen dit niet alleen, want iedereen praat vanuit zijn eigen koker, ik ook." Slikker benadrukt het belang van het vinden van een gezamenlijke taal, ook voor het betrekken van inwoners: "Ik vind het zorgelijk dat ik veel inwoners niet aan tafel heb. De welgestelde ouderen die samen een woongemeenschap willen beginnen spreken we, maar niet de dementerende ouderen met een allochtone achtergrond. Terwijl ondersteuning daar hard nodig is."

“Iedereen snakt naar een samenleving met meer barmhartigheid naar elkaar, maar verwacht die barmhartigheid kennelijk van een ander.”

PIETER PAUL SLIKKER

.....
wethouder Wonen en Zorg 's-Hertogenbosch

DE ZORGZAME SAMENLEVING?

De gemeente 's-Hertogenbosch organiseerde onlangs het eerste Bossche Burgerberaad, met 120 inwoners als representatieve afspiegeling van de stad. Hen werd onder meer de vraag voorgelegd ‘als je moeder zorg nodig heeft, wie moet dat dan regelen?’ Slikker: “De overheid, zei 88%. Dat soort cijfers komen ook uit onderzoeken zoals die van het Sociaal Cultureel Planbureau. Ik vind dat verontrustend. Iedereen snakt naar een samenleving met meer barmhartigheid naar elkaar, maar verwacht die barmhartigheid kennelijk van een ander.” Hij zegt dat “de samenleving een grote verandering met zichzelf heeft door te maken”. En dat het bestuurders kennelijk niet lukt om mensen te bewegen om meer te zorgen voor elkaar. In de discussie met de zaal die hierop volgt, vragen mensen zich af of het zo zwart-wit is. Er zit immers een groot verschil tussen dagelijks voor iemand zorgen en af en toe een boodschap voor de buurvrouw doen. Mensen zijn vaak wel bereid om dat laatste te doen.

OP WIJKNIVEAU

Op de huidige weg doorgaan in het woonzorgdomein gaat de oplossingen die nodig zijn niet bieden, zo is een conclusie in dit debat. “Ik ben optimistisch hoor, we kunnen als sector heel veel. Maar we hebben de maatschappij daarbij nodig,” zegt Slikker. Kijken wat er op wijkniveau nodig is en daar, in samenwerking, oplossingen realiseren is een belangrijke sleutel, zegt Haans: “De scheiding van wonen en zorg werd verkocht als een kwaliteitsimpuls, maar het was een bezuiniging. Dat was noodzakelijk en daarnaast is het voor veel mensen beter als ze zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving kunnen wonen. Maar we zien nu de negatieve gevolgen. Misschien moeten we de definities van intramuraal en extramuraal veranderen. En moeten wij als corporaties alleen nog maar individueel verhuren, in plaats van aan zorginstellingen. Dan kunnen we veel meer huisvesting in de wijken organiseren.”

PRAATHUIS

Van der Loo: “Ik heb gisteren een bijdrage van 15.000 euro gedaan aan het praathuis voor ouderen. Want die extra avond die ze nu open kunnen zijn, zorgt ervoor dat mijn wijkverpleegkundige minder wordt ingezet. Formeel mag ik dit niet doen, maar dit soort initiatieven zijn zo belangrijk. Er gebeuren heel mooie dingen in de wijken, laten we daar veel meer naar luisteren.” Haans: “Wij maken in tientallen wijken huiskamers waar mensen elkaar ontmoeten. Formeel mag dat niet, maar we doen het wel. Als we allemaal dit soort relatief kleine dingen doen, dan sorteren we een groot effect.”

“Als we allemaal relatief kleine dingen doen, zoals het inrichten van gezamenlijke huiskamers, dan sorteren we een groot effect.”

ROB HAANS

.....
bestuursvoorzitter de Alliantie

LASTIGE KEUZES

Gedurende het Maurick Offensief worden veel meer van dit soort initiatieven genoemd. Het maakt Van der Loo optimistisch: "Ik denk dat er heel veel gebeurt, maar dat we geneigd zijn te roepen dat dat niet zo is. We leggen als sector de nadruk op schaarste. Maar onderaan de streep hebben we geen personeelstekort. We hebben een beschikbaarheidsprobleem en dat komt door hoe we het organiseren." De sector zal lastige keuzes moeten maken, besluit Haans: "Het institutioneel paternalisme is onze achtergrond en dat willen we niet meer. Als we dat echt willen veranderen, dan moeten we een aantal dingen niet meer doen. Ik wil dat best. Ik wil bijvoorbeeld graag dat mijn monteurs geen GGZ-kennis meer nodig hebben. Stel dat ik daarmee stop. Wat gebeurt er dan? Daar zullen we het gesprek over moeten voeren."

"We hebben geen personeelstekort, maar een beschikbaarheidsprobleem. Dat komt door hoe we de zorg organiseren."

JACQUELINE VAN DER LOO

Bestuurder Amaris

DEELNEMERS VOELEN ZICH AANGESPROKEN

Reacties, vragen en persoonlijke ontboezemingen
naar aanleiding van het debat.

“Laten we een positieve beweging op gang brengen maar ook bepalen waar we mee stoppen. En dat op een zodanige manier doen dat andere partijen het niet alsnog aanbieden.”

ARJAN BANDEL

lid raad van bestuur Laurens

“We optimaliseren vaak op een eiland. Laten we dat onderkennen en proberen om vaker bruggen te slaan.”

HENK GERLA

lid raad van bestuur Zorg en Zekerheid

“Ik durf het bijna niet te zeggen, maar ons kantoor staat op een bedrijventerrein. Als we willen dat de afstand tot bewoners kleiner wordt, dan zullen we om te beginnen zelf in de wijk moeten zijn.”

DAPHNE BRAAL

bestuurder Vidomes

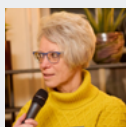
“Tijdens de vorige editie van het Maurick Offensief hebben we goede voorbeelden gedeeld en van elkaar overgenomen. Laten we ook dit jaar een aantal goede voorbeelden schaamteloos van elkaar kopiëren.”

FRIDO KRAANEN

lid raad van bestuur Omring

“We stuurden als Brabantse zorgbestuurders een brief naar de Raad van State, over het wetsvoorstel voor het terugbrengen van bejaardentehuizen. Wij vinden dat onwenselijk, want je vergroot de zorgvraag en creëert een probleem op de arbeidsmarkt.”

COBY NOGAREDE

voorzitter raad van bestuur De Zorgboog

“Als 88% van de mensen zegt dat ze niet voor naasten wil zorgen, dan denk ik dat de verkeerde vraag is gesteld. Want als het gaat om het gewone leven, van af en toe een boodschap doen voor elkaar of de hond uitlaten, dan willen mensen dat wel.”

ROSAN OOSTVEEN

manager Strategie en Analyse Wlz,
Zilveren Kruis Zorgkantoor

“Het moet over de hele linie in de zorg een onsje minder, niet alleen in de langdurige zorg. Ik ben op zoek naar de juiste taal daarvoor, een taal met hoop. Dat die transitie nodig is en dat het ook leuk kan zijn. Ik hoop dat we tijdens het Maurick Offensief verder komen in het ontdekken van die taal.”

PETRA DE LEEEDE

managing partner P5COM

“Op het vorige Maurick Offensief leerde ik over het concept om bewoners te betrekken bij de wijk. De reuringmethode. Deze methode zet de wijk in de ‘actiestand’. We zijn hiervoor gaan kijken in Hilversum, bij het Liv-inn concept. Deze aanpak passen we, op Brabantse wijze, nu toe in de herontwikkeling van een wijk in Roosendaal.”

HELEEN VAN NISPEN

lid raad van bestuur Groenhuysen

“Als je gaat trouwen, dan is het verstandig om ook vast te leggen hoe je uit elkaar gaat mocht dat ervan komen. Laten we dat ook doen met zorgpilots, maar dan voor als deze succesvol zijn. Dat we bij de start met de toezichthoudende partijen vastleggen hoe we kunnen opschalen. En hoe en wat er dan gehandhaafd wordt. Dat biedt rust en zekerheid.”

RENÉ GROOT KOERKAMP

manager zorgkantoor Menzis

“Laten we onze opgaven meer in samenhang bezien. Als we ouderen langer thuis laten wonen is dat waarschijnlijk fijn voor hen, maar moeten jongeren nog langer wachten op een huis. Wij bouwen daarom maximaal op de plekken waar we kunnen bouwen. En dat doen we niet alleen voor onze cliënten, maar voor een bredere groep.”

EMMEKE VAN EERSEL

voorzitter raad van bestuur Middin

“We geven in Nederland 35 miljard euro uit aan ouderenzorg. Dat is het hoogste ter wereld en toch gaat het niet goed genoeg. Er zit een geleding in de problematiek waar we mee te maken hebben. Dat vraagt om oplossingen op meerdere niveaus, van beleidsmatige ingrepen tot andere manieren van samenleven.”

CEES VAN BOVEN

voorzitter raad van bestuur Woonzorg Nederland

“Mag ik een ander perspectief inbrengen? We praten hier als professionals, maar we zijn zelf ook ouder, mens en kind. En we hebben allemaal medewerkers die dat ook zijn. Als we hen erbij betrekken, dan hebben we de hele samenleving te pakken. Dan kunnen we zorg vormgeven die bij mensen past, die hen niet uit hun sociale context haalt en al het werk uit handen neemt.”

MARJOLEIN DOHMEN

directeur Duurzame Zorg en Innovatie De Zorggroep

“Ik vind het voorbeeld van Jacqueline over de bijdrage aan het praathuis heel mooi. Het is klein, maar betekenisvol. Als we allemaal dit soort concrete dingen zouden doen, dan zou dat een grote stap zijn.”

ERIK GERRITSEN

directievoorzitter Ymere

“Van elkaar leren is belangrijk, maar nog mooier is van elkaar kopiëren. Dat is moeilijk, want we hebben vaak last van het ‘not invented here syndroom’. Daarom leren we kopiëren in mijn organisatie.”

HEIDI VAN DEN BRINK

raad van bestuur Marente

“Extrapoleren kan niet meer. Veel vraagstukken komen voort uit die extrapolatie, zoals de groei van het aantal ouderen. De huidige systemen passen niet meer. Het is de vraag waarom u nog de dingen doet die u de afgelopen twintig jaar deed, want die bieden geen oplossing.”

JAAP STAPPERS

kwartiermaker Strategie, Beleid en Verbinding,
CZ Zorgkantoor

ALBERT VLEMMIX

bestuurder Maria-Oord

WAKE UP CALL

Community care: anders kijken naar ouderenzorg

Albert Vlemmix, bestuurder Maria-Oord, daagt de deelnemers uit om de ouderenzorg op een andere manier te organiseren. Op een manier die liefdevol, reëel, haalbaar en betaalbaar is. In Maria-Oord laten ze zien dat dat mogelijk is. “U denkt waarschijnlijk daar heb je hem weer, want ik vertel dit verhaal al tien jaar. Maar het zou zo mooi zijn als het op meer plekken in de zorg gebeurt.”

Voor degenen die het nog niet kennen, vertelt hij kort over de aanpak in Maria-Oord. De vraag en behoefte van de bewoners zijn het uitgangspunt en de sociale context van mensen wordt zoveel mogelijk in stand gehouden. Ze blijven onderdeel van de gemeenschap. Wederkerigheid is een belangrijk principe. “Onze leefcoaches vragen de cliënt, familie en medewerkers wat zij denken dat een oplossing is. De belangrijkste vraag die onze professionals kunnen stellen is: ‘en wat nu?’” Ondersteuning vanuit de zorg is de laatste stap, vertelt hij. Er wordt eerst gekeken of de cliënt zelf, de familie of de gemeenschap een oplossing kunnen bieden. En als het mogelijk is, wordt zorg afgeschaald. Wat best lastig is: “In Nederland worden mensen de Wlz ingezogen en komen ze er bijna niet meer uit. Heel anders dan in bijvoorbeeld Denemarken, waar 60% van de mensen die thuiszorg krijgt, met behulp van reablement na een paar maanden weer zelfredzaam is.”

DUUR BEUGELTJE

De aanpak van Maria-Oord levert waardige ouderenzorg, waar medewerkers graag werken. “Wij hebben de laagste verzuimcijfers van Nederland: over 2023 5,19 %. Dat zegt iets, denk ik.” Het levert bovendien een fikse kostenbesparing op. Maria-Oord liet het onderzoeken door de Significant Groep, die een gemiddelde besparing van 38.000 euro per cliënt in de zorgketen uitrekende ten opzichte van de reguliere ouderenzorg. Onder meer doordat (duurdere) zorg niet of minder wordt gebruikt, omdat cliënten het zelf of met de gemeenschap oplossen. En door sommige dingen anders te doen. Vlemmix noemt een voorbeeld: “Een beugeltje in de wc kost inclusief montage zo’n veertig euro, als je het zelf regelt.

Als je het via de gemeente aanvraagt, dan kost datzelfde beugeltje in totaal 600 euro in alle bijkomende kosten die er gemaakt worden. Wij regelen dat beugeltje zelf, het gemeentelijke budget wordt niet gebruikt.”

COMFORTBRIEF

De voordelen van deze aanpak lijken duidelijk, maar het viel niet mee om dit binnen het zorgsysteem te organiseren. Vlemmix schetst een lange aanloop, van de opstart van het plan in 2014 tot het daadwerkelijk op deze manier werken in 2018. Er gingen jaren van overleg aan vooraf, met gemeente en verzekeraars en ministeries. Er werden honderden vragen beantwoord. Uiteindelijk was een ‘comfortbrief’ van staatssecretaris Van Rijn nodig om het project te starten. “In die brief stond dat we het samen gingen doen en dat het ministerie ons zou bijstaan als dat nodig was. Het project is inmiddels afgelopen, maar we worden nog steeds geholpen door dat briefje, omdat de wet nog steeds niet is aangepast.”

NIET BIJ ONS

“We hebben laten zien dat het kan binnen de bestaande regels. U kunt er dus morgen mee beginnen,” zegt Vlemmix. Maar ondanks een gevoel van urgentie dat het anders moet in de ouderenzorg, vindt de aanpak van Maria-Oord niet veel navolging. Vlemmix ziet een aantal oorzaken. Ten eerste een zorgsysteem dat deze manier van werken frustrant. Instellingen die eenzelfde aanpak kiezen, moeten dezelfde molen door als Maria-Oord. Daarnaast vermoed Vlemmix dat veel instellingen bang zijn om deze aanpak te kiezen, omdat het tegen hun belangen in gaat. Stappers herkent dat wel: “Wij contracteren 170 organisaties en vertellen over de

aanpak van Maria-Oord. Wij willen dit verder brengen. Maar van de 170 zeggen er 160 dat het bij hen niet zal werken.” Jeroen Lambriks, raad van bestuur Amstelring, ziet het niet zo somber: “Ik denk dat velen van ons hier al mee bezig zijn. Niet per se volledig volgens dit concept, maar wel met werken volgens deze gedachte.” Die gedachte is onder meer aan cliënten te vragen wat zij willen en volgens Jan Megens, programmadirecteur Wonen, Ondersteuning en Zorg bij het ministerie van VWS, is dat een goed uitgangspunt van innovatie: “Want dan begin je met het doel dat je wilt bereiken, vanuit vertrouwen. Niet met de randvoorwaarden.”

“De belangrijkste vraag die onze professionals kunnen stellen is: ‘en wat nu?’.”

BEGIN MET VERANDEREN

Tiana van Grinsven vertelt dat ze in haar vorige baan bij een systeempartij werkte, het Zorginstituut: “Als systeemorganisatie kijk je naar het landelijke beeld, je wordt aangesproken op de naleving van wetten en regels. Je kunt niet zomaar het roer omgooien voor de hele sector. Maar ik vind ook dat initiatieven zoals Maria-Oord navolging verdienen. We kijken er nu vaak gepolariseerd naar. De vraag is wat mij betreft hoe we de systeemwereld en nieuwe initiatieven meer bij elkaar brengen, met respect voor ieders vraag en verantwoordelijkheid.” Aline Poolen, lid raad van bestuur Zorgaccent en bestuurslid Actiz: “Er zijn veel mooie innovatieve concepten, de vraag is hoe we deze kunnen opschalen. Hoe kunnen we wat meer vertrouwen krijgen tussen zorgkantoren, verzekeraars en gemeenten dat we dit wat sneller kunnen doen? Zodat we niet allemaal die 200 vragen hoeven te beantwoorden?” Vlemmix heeft wel een tip: “Zeg nee als ze dat allemaal opnieuw bij je uitvragen. Gebruik wat wij al hebben laten uitzoeken, zoals onze business case. En ga het vooral doen, begin met veranderen. Het gaat erom dat je het probeert, ook al weet je nog niet alles.”

VAN BUITEN NAAR BINNEN

Het is een vast concept op het Maurick Offensief: denkracht van buiten. Deelnemers gaan in drie rondes aan tafels in gesprek met deskundigen en professionals uit diverse maatschappelijke disciplines.

Oplossingen voor een toekomstbestendig woonzorglandschap liggen veelal buiten de muren van de zorginstelling en worden vormgegeven in samenwerking met burgers en maatschappelijke organisaties.

Hoe die oplossingen eruit kunnen zien, wordt besproken aan deze tafels. Een korte samenvatting.

Is dit wel verantwoord? Van financieel naar maatschappelijk gedreven verantwoording.

O.l.v. Ageeth Ouwehand, raad van bestuur 's Heeren Loo en lid RVS.

De RVS concludeert in haar onderzoek 'Is dit wel verantwoord' dat de huidige manier van verantwoorden niet meer werkt. De sector lijkt er wel door gegijzeld, innovaties komen lastig van de grond. De Raad adviseert een paradigmashift in verantwoorden: niet meer financieel, maar maatschappelijk gedreven. Welke impact dat heeft, wordt aan deze tafel besproken.

.....

Ankerinstituten in de zorg op het platteland. Begeleiden versus bestrijden van krimp.

O.l.v. Bettina Bock, hoogleraar Inclusieve Plattelandsontwikkeling, Wageningen Universiteit.

Traditionele 'ankerinstituten' zoals kerken, welzijnsorganisaties en huisartsen verdwijnen uit het landelijk gebied. Hoe voorkomen we een verdere verschraling? Samenwerking met bewonersinitiatieven wordt steeds belangrijker. Voor woonzorginstellingen en woningcorporaties lijkt samenwerking relatief makkelijk te organiseren, zeker als het gaat om het ter beschikking stellen van ruimtes. Meer in het algemeen wordt het belang van wederkerigheid in samenwerking besproken. Een concreet voorbeeld is het aanbieden van diensten vanuit een kroeg die door een dorpsgemeenschap nieuw leven is ingeblazen. Door dat te doen, dragen aanbieders bij aan de instandhouding van deze ontmoetingsplek.

Toegang tot langdurige zorg vraagt om scherpe keuzes. Over de schuivende balans tussen toegang en beschikbaarheid.

O.l.v. Remco Bakker, voorzitter CIZ.

Hoe houden we de zorg voor de meest kwetsbaren toegankelijk? Dat vraagt om scherpe keuzes, die worden besproken aan deze tafel.

De logica van de wijk. Een samenlevingsbreed gedeelde woonzorgvisie.

O.l.v. Pieter Paul Slikker, wethouder gemeente 's-Hertogenbosch

De werelden van zorginstellingen en woningcorporaties zijn zeer verschillend, maar delen een gezamenlijke opgave. Hoe beide werelden te verbinden?

Intergenerationeel Duo-wonen. Ouderen en jongeren delen een woning.

O.l.v. Amanda Schiltmans, oprichter Statiegeld op Jeugd (SOJ).

Duo-wonen verbindt de vraag van jongeren naar een betaalbare woning met de vraag van ouderen naar iemand die naar ze omkijkt. Een woning van een oudere wordt geschikt gemaakt voor dubbele bewoning, met volledige privacy en eigen faciliteiten voor de senior en de jongere. De matching is persoonlijk, er moet een klik zijn. Stichting SOJ heeft als ambitie om in elke gemeente dergelijke woningen te realiseren. Niet voor financieel gewin, maar voor het creëren van duurzame samenlevingen.

Kantelen van het perspectief. De kracht van meedoen versus doemscenario's.

O.l.v. Jaap Stapper, kwartiermaker Strategie, Beleid en Verbinding, CZ Zorgkantoor

Alles wordt minder, er zijn te weinig woningen, er is te weinig personeel... de doembeelden lijken te overheersen in de publieke opinie. Maar er gaat ook heel veel goed! Moeten we als sector niet juist een lonkend perspectief schetsen om mensen mee te krijgen in de beweging naar een nieuw woonzorglandschap?

Nederland 'mantelzorg-minded'. Verbinden formele en informele (mantel)zorg

O.l.v. Esther Hendriks, directeur MantelzorgNL

Informele zorg is vijf keer groter dan formele zorg en toch wordt dat veelal weggestopt naar de randen van het systeem. Hoe óók zorgorganisaties moeten veranderen om het potentieel aan mantelzorg te kunnen benutten, was één van de gespreksonderwerpen aan deze tafel.

Het huis van de wijk. Samenleven en eten in de wijkkeuken.

O.l.v. Martin van de Ruit, voorzitter raad van bestuur Gro-Up

Elke wijk in Rotterdam heeft er een: een Huis van de Wijk. Deze centrale plek voor ontmoeting, ontwikkeling, ondersteuning en meedoen is er voor bewoners, sociaal ondernemers, professionals en wijkpartijen. Bewoners kunnen gebruikmaken van uiteenlopende activiteiten en diensten. Ze kunnen ook zelf iets organiseren. Aan tafel wordt besproken hoe dit helpt bij de sociale samenhang in de wijk en zorg voor mensen.

SLOOP DE SCHOTTEN VAN DE SYSTEEMWERELD

Hoe creëren we speelruimte voor verandering in een systeem dat is gebaseerd op controle en risico-aversie? Moet dat van onderop gebeuren, vanuit het veld, of moeten we beginnen met het aanpassen van het systeem? En wie zijn dat eigenlijk, 'het systeem'?

Het voorbeeld van Maria-Oord leidt in de groepsdialoog tot reflectie. Het systeem is ingewikkeld, met gescheiden geldstromen en verschillende wetten en toezichhoudende instanties. Maar als je wilt veranderen, dan kan dat binnen die grenzen, zo betoogt Vlemmix. Kraanen onderschrijft dat: "De essentie van deze en andere voorbeelden zijn dat je gaat doen waarin je gelooft. Los van alle randvoorwaarden." Het 'comfortbriefje' van het ministerie gaf Maria-Oord de ruimte om dit te doen. Zou het ministerie niet meer van dit soort briefjes kunnen schrijven? Is dat een oplossing om innovatieve oplossingen van de grond te krijgen? Jan Maarten Nuijens, voorzitter raad van bestuur Kwadrant Groep: "Laten we dat alsjeblieft niet doen. Want dan blijven we in het bestaande systeem en gaan we pas iets doen als het mag. Dat moeten we juist doorbreken!"

GEWOON MAAR DOEN?

Het is een centrale vraag in deze groepsdialoog: komt de verandering in de langdurige zorg van onderop, vanuit vele innovatieve initiatieven? Of komt de verandering van bovenaf, door een aanpassing in wet- en regelgeving en financiering? Een panel van mensen uit de systeemwereld gaat hierover met de zaal in gesprek. Christa Klijn, programma-DG Werk aan Uitvoering, ministerie van SZW: "De politiek kent zijn eigen dynamiek. Daarom is het belangrijk dat de organisaties zelf hun kansen vergroten door initiatief te nemen." Rachel van Houwelingen, afdelingshoofd Ontwikkeling en Realisatie, directie Woningbouw, ministerie BZK: "Je moet niet veel van het systeem verwachten, want dat loopt altijd achter. Het is op de vorige beweging gemaakt." Ook Niels Groeneweg, MT-lid directie Langdurige zorg, ministerie VWS, ziet weinig ruimte om vanaf de top het systeem te veranderen: "We werken met meerjarige financiële kaders en wetgeving is leidend. We kunnen die regels niet afschaffen, daar zal niks radicaals gebeuren op korte termijn." Ingrid Hoogstrate, directeur Inclusieve Samenleving VNG, vindt het te gemakkelijk om te zeggen dat organisaties het maar "gewoon moeten gaan doen": "Natuurlijk moet het veld het doen, dat geldt ook voor gemeenten. Er zijn veel regels die organisaties zelf maakten en daarin kun je schrappen. Maar zeker als het gaat om toezicht en administratieve lasten, mag je ook iets van Den Haag verwachten."

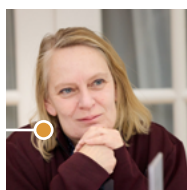

“Ik gun het ons als sector dat we dichterbij de bedoeling komen. Dáár is verantwoording voor, niet voor het tot de laatste cent registreren.”

KORRIE LOUWES

.....
algemeen directeur onderwijs, cultuur en
welzijn gemeente Den Haag

MASSA MAKEN

Helpt het om massa te maken en vanuit daar de verandering in gang te zetten? Groeneweg denkt van wel: “Er zijn heel veel mooie voorbeelden van innovatie. Voor ons is het belangrijk dat zij samen massa creëren, want dan kunnen we met en voor een grotere groep met goede legitimatie samen verantwoord afwijken van de regels, als de regels het probleem zijn.” Klijn: “Als veel partijen laten zien dat ze vanuit de bedoeling werken en dat goed kunnen verantwoorden, dan creëer je massa voor verandering.” Gerritsen: “Als 80% van de bestuurders zou zeggen dat ze het anders gaan doen, dan wordt het lastig handhaven. Ik denk dat dat wel de weg is die we moeten inslaan.” Dat vraagt echter veel lef in de huidige constellatie, reageert Ageeth Ouwehand, lid van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) en raad van bestuur 's Heeren Loo. De RVS concludeert in haar onderzoek 'Is dit wel verantwoord' dat alle spelers in het zorgveld elkaar als het ware onder schot houden: “Het lijkt op een Mexican standoff. Niemand durft als eerste iets te doen.”

INITIATIEF VOOR MINDER VERANTWOORDINGSLAST

Het rapport van de RVS sluit aan bij een initiatief van een aantal zorgorganisaties om de registratielast te verminderen. Het doel is om maximaal 10% van de tijd aan verantwoording te besteden; nu besteden zorgmedewerkers gemiddeld een derde van hun tijd aan registratie en dat neemt toe. Het initiatief richt zich in eerste instantie op de GGZ, GV en VVT en wil dit jaar tien registraties schrappen. Ouwehand: “Natuurlijk moeten we publiek geld verantwoorden. Wij willen dat gaan doen over onze maatschappelijke opgaven en niet over bijvoorbeeld hoeveel FTE we BIG-geregistreerd hebben.” De organisatie van Lambriks is een van de ondertekenaars: “Ik hoop dat meer organisaties zich aansluiten. We praten over het systeem, alsof dat iets van buiten is. Maar we zijn daar allemaal onderdeel van. Dus we kunnen allemaal wat doen.” Korrie Louwes, algemeen directeur onderwijs, cultuur en welzijn in de gemeente Den Haag en hiervoor hoofdinspecteur IGJ, reageert: “Ik zou het ons als sector gunnen dat we dichterbij de bedoeling komen. Dáár is verantwoording voor, niet voor het tot de laatste cent registreren. De collega’s van de Inspectie zouden de Nza daarbij kunnen helpen. Dat is een tip die ik wil geven: zoek systeemspelers die dicht bij jullie staan.”

“Ik zie geen tegenstelling tussen systeem en veld. We zijn allemaal onderdeel van het systeem.”

REMCO BAKKER

voorzitter raad van bestuur CIZ

HET SYSTEEM, DAT ZIJN WIJ ALLEMAAL

Het heen en weer gekeukt over wie aan zet is, het veld of het systeem, leidt bij een aantal deelnemers tot agitatie. “Ik word hier een beetje activistisch van. We moeten het toch samen doen en niet tegenover elkaar staan?” zegt Agnes Klaren, lid raad van bestuur Thebe. “Iedereen in dit domein zal moeten veranderen, laten we niet wijzen naar elkaar. Als je begint bij jezelf en het anders gaat doen, dan verandert op de lange termijn het systeem mee,” zegt Yvonne Biemans, algemeen directeur Assist Zorg. Remco Bakker, voorzitter raad van bestuur CIZ: “Ik zie geen tegenstelling tussen systeem en veld. We zijn allemaal onderdeel van het systeem.”

Partijen kunnen elkaar helpen, zegt Groeneweg: “De politiek neemt uiteindelijk de beslissing qua wetgeving en financiering, maar het helpt wel als er een gezamenlijk geluid is met oog voor het grote geheel.” Klijn ziet parallellen tussen de zorgsector en de rijksuitvoerders: “Ook bij hen speelt dat ze vastlopen in regels. Er is vanuit de uitvoerders een toenemende druk om meer te kijken naar wat de samenleving nodig heeft. Je ziet deze beweging dus op meerdere terreinen, we zouden elkaar daar beter in kunnen ondersteunen.” Zo komt de discussie weer uit bij het creëren van speelruimte voor verandering. Die moet vanuit kleinere initiatieven en pilots komen, die samen massa maken en daarmee uiteindelijk verandering afdwingen. “Laten we die pilots dan wel samen doen. Vanuit het veld, beleid en toezicht,” besluit Hoogstrate.

FRIDO KRAANEN

raad van bestuur Omring

BREAKOUTS

De kracht van de wijk

Hoe benutten we de kracht in de wijk en welke woon-zorg-welzijnsallianties horen daarbij? Hoe past dit bij de zorgmedewerker van de toekomst, een toekomst waarin meer zorg met minder medewerkers geleverd moet worden? Deze onderwerpen staan centraal in drie breakouts. We schuiven aan bij het gesprek over zorgzame wijken, onder leiding van Frido Kraanen.

SAUNA EN ZANGLES

Als je de verbinding maakt tussen zorg en wat mensen in de wijk voor elkaar doen, dan kunnen er mooie dingen ontstaan. Maar het roept ook vragen op. Want als je gaat luisteren naar wat mensen zelf willen, dan komen er vaak antwoorden die je als zorgaanbieder niet zou geven. Een paar voorbeelden worden genoemd. Zoals van de gehandicapte man die graag vaker naar de sauna zou willen, omdat dat goed is voor zijn spieren. Esther Hendriks, bestuurder MantelzorgNL, noemt dit voorbeeld: "De zorgorganisaties bogen zich over deze vraag en hun antwoord was meer fysiotherapie en vaker een massage door de wijkverpleegkundige. Prima uitkomst voor de zorgorganisatie maar niet voor de man.

Een ander voorbeeld, genoemd door Slikker: "In een wijk in onze gemeente is een verslaafde, dakloze man gevraagd wat hij zelf wil. Hij bleek op zangles te willen en dat is gebeurd. Het resultaat is dat hij meer rust heeft, zijn verslaving is minder problematisch geworden en hij gedraagt zich beter in de opvang." Het zijn voorbeelden van 'zorg' die zorgaanbieders zelf geen zorg zouden noemen. De vraag van mensen wordt door zorgorganisaties vaak te snel gemedicaliseerd, zegt Fimke Wiersma, bestuurder Elaa: "Als wij eerder worden betrokken bij wat er in de wijken gebeurt, dan kunnen wij dit anders aanpakken. En voorkomen dat we pas worden gebeld als het misgaat, zoals nu vaak het geval is." Johan van Houwelingen, lid raad van bestuur AAG, brengt een ander perspectief in: "Als de wijk het zelf kan, moet je geen zorg aanbieden. Maar dat is lastig in een concurrerende markt. Hoe voorkom je dat een andere partij het oppakt als een zorgaanbieder besluit iets niet te doen?" Slikker ziet daar echter een kanteling: "Door de krapte op de arbeidsmarkt is dat aan het veranderen. Bij ons wordt er bijvoorbeeld nauwelijks meer geconcurrerd op huishoudelijke hulp, omdat er geen mensen zijn. We gaan dat nu gebiedsgericht aanpakken."

NORMATIEF

Als je aansluit bij de leefwereld van mensen, dan roept dat ook normatieve vragen op, zo wordt gesteld. Sommige volksbuurten hebben een sterk sociaal weefsel, maar zijn ook zwaar crimineel. Wil je daarop aansluiten? En wat doe je als de waarden van wijkbewoners niet overeenkomen met de waarden van je organisatie? Lambriks noemt een voorbeeld uit een vorige baan: in een wijk mochten alle bewoners met een lichamelijke beperking een ongepland en vrijelijk beroep doen op een centraal team. Dat werkte goed, cliënten hielden rekening met elkaar wanneer ze hulp inriepen, eigen regie in optimale forma. Maar in dat centrale team werkten twee verzorgenden die bijna nooit werden gevraagd. Omdat de ene moslim en de ander homo was. “We hebben daar geen goede oplossing voor kunnen vinden. Hier botsten mijn eigen normen en die van onze organisatie met die van het sociale weefsel.”

In de aansluitende discussie gaat het over in hoeverre je je normen als organisatie kunt opleggen. Je kunt normatief zijn, is een conclusie, zeker als het gaat om het gedrag van je eigen medewerkers. Maar soms moeten we accepteren dat de samenleving niet zo inclusief is als wij zouden willen. Steven de Waal, oprichter en voorzitter Public Space Foundation: “Je kunt wel wensen dat er een betere samenleving is, maar zo zit het sociale weefsel vaak niet in elkaar. Wil je dan je eigen normen vooropstellen, of doe je wat de klant wil? Ik kies voor dat laatste.”

VAN INDIVIDUEEL NAAR COLLECTIEF

Aan tafel wordt een aantal voorbeelden besproken van zorg die aan een groep wordt aangeboden, in plaats van aan een individu. Uit de voorbeelden blijkt dat mensen dan rekening met elkaar houden. Bovendien lijkt het een manier om de stijgende zorgkosten in de hand te houden. Lambriks: “De zorg is nu op individueel niveau geregeld, waardoor mensen het als een individueel recht beschouwen. Dat maakt het grenzeloos. Ik wil ervoor pleiten om meer zorg neer te zetten als collectieve voorziening.” Slikker ziet daar wel wat in: “Als je kijkt naar ons jeugdzorgbudget bijvoorbeeld, dan zie je dat een groot deel daarvan in een welvarende wijk wordt gebruikt, voor behandeling van dyslexie. Die zorg zou ik graag als collectieve voorziening aanbieden.” Josette Luijten, directeur Medux Nederland, noemt een voorbeeld uit haar praktijk: “Wij verschaffen veel scootmobielen vanuit de Wmo. Als je ziet hoeveel daarvan het grootste deel van de dag stilstaan... In een wijk in Almere hebben we daarom deelscootmobielen geïntroduceerd. Er was eerst veel protest tegen, maar we hebben het toch gedaan en het werkt.”

HOE ORGANISEER JE HET?

Soms moet je iets organiseren om ervoor te zorgen dat mensen meer naar elkaar omkijken in de wijk. Amanda Schiltmans, oprichter Statiegeld op Jeugd, vertelt over haar initiatief Duo Wonen, waarin woningen worden gesplitst en ouderen met jongeren wonen, elk in hun eigen eenheid. Op die manier vinden jongeren een woning en krijgen ouderen iemand in huis die een beetje op ze let. Braal vertelt over het initiatief waarin studenten in seniorencomplexen mogen wonen, voor een lage huur waar tegenover staat dat zij wat voor de bewoners doen. Dirk-Jan van der Zeep, raad van bestuur Reinaerde, vertelt over een manege op hun terrein, die door ouders wordt gerund en waar cliënten rijles krijgen.

Het zijn voorbeelden van hoe je de verbinding met gemeenschappen kunt organiseren, maar vaak is dat helemaal niet nodig. Lambriks: “In heel veel dorpen en wijken gebeurt al veel. De vraag is niet hoe we dit organiseren, maar hoe we daarbij aansluiten.” Een manier is om de professionals die in de wijk werken, met elkaar in contact te brengen. Vaak kennen zij elkaar niet, maar weten ze samen precies wat er in de wijk speelt. Dat zij elkaar ontmoeten moet je wel organiseren, maar dat is relatief eenvoudig, wordt geconcludeerd. Hendriks noemt een voorbeeld uit Sittard-Geleen waar is geïnvesteerd om elkaar te leren kennen. ‘Informeel en formeel, zorg en welzijn, werkt op basis van gelijkwaardigheid en ze weten elkaar daardoor heel snel te vinden. De gemeente geeft er ook ruimte aan: er is een resultaat dat telt. Namelijk vindt de inwoner dat hij goed geholpen is.’

Als je ervoor zorgt dat er dan ook verbinding is tussen zo'n groep professionals en vrijwilligers in de wijk, dan sluit je aan bij het sociale weefsel. Er wordt het voorbeeld genoemd van sociale wijkteams, waar de middenmanager is vervangen door een 'oliemannetje'. Met budget om vrij in te zetten. Het brengt Kraanen tot een conclusie: “Om aan te sluiten op het sociale weefsel van de gemeenschap, is het belangrijk dat we de mensen in onze frontlinie de ruimte geven. In tijd en instrumenten.”

“Om aan te sluiten op het sociale weefsel van de gemeenschap, is het belangrijk dat we de mensen in onze frontlinie de ruimte geven.”

AND NOW FOR SOMETHING COMPLETELY DIFFERENT... SCHAPENDRIJVEN

Als intermezzo tussen de intensieve gesprekken door, gingen de deelnemers aan het Maurick Offensief zelf aan de slag. Met schapen wel te verstaan. Een activiteit in de buitenlucht waarbij samenwerking en focus belangrijke ingrediënten waren. Maar bovenal was het een leuke en niet alledaagse activiteit waarin je weer op een andere manier elkaar leert kennen.

ACTUALITEITENDEBAT

Betaalbaar wonen, passende zorg én rendement

Het onderwerp van het actualiteitendebat op de donderdagavond veroorzaakt nogal wat reuring. Jeroen Kleinjan vertelt over Dagelijks Leven, de organisatie waar hij directeur-bestuurder van is. Het is een vergaand gestandaardiseerd en betaalbaar concept voor mensen met dementie, die het presteert om 7% rendement te maken. Hoe dat kan puzzelt veel deelnemers.

Dagelijks Leven startte negen jaar geleden en heeft inmiddels 94 locaties in Nederland, die allemaal precies hetzelfde zijn: 21 studio's op één adres, met twee huiskamers, een keuken en een gemeenschappelijke tuin. De bewoners betalen huur en servicekosten, in totaal rond de 850 euro per maand. Op dit moment heeft het zo'n 2.000 bewoners en 1.800 FTE in dienst, het bedrijf groeit met gemiddeld zo'n tien locaties per jaar. Dagelijks Leven financiert de bouw zelf, na de opening verkoopt het gebouw en huurt het deze terug. Het bedrijf werkt met slechts enkele vaste aannemers in Nederland en gemiddeld 9 maanden na de start van de bouw gaat een nieuwe locatie open. De eigenaar van Dagelijks Leven is het Franse bedrijf Orpea, dat na een financieel schandaal in 2021 opnieuw werd opgebouwd. Dat schandaal heeft impact gehad op het imago van Dagelijks Leven, maar verder niet op de organisatie, zegt Kleinjan.

“Als je echt luistert naar wat bewoners willen, dan kom je op een heel ander aanbod dan in de reguliere zorgsector.”

HET RITME VAN DE BEWONERS

De bewoners zijn mensen met een vorm van geheugenverlies. Zij betalen huur, de zorgondersteuning wordt betaald uit de Wlz via het volledig pakket thuis (vpt). Wat bijzonder is aan de benadering van Dagelijks Leven is dat de bewoners en hun behoefte centraal staan, vertelt Kleinjan. “We zijn geen miniverpleeghuizen. Mensen gaan naar bed en staan op wanneer het hen uitkomt. Ze doen wat ze zelf graag willen en helpen waar mogelijk mee, met bijvoorbeeld tafeldekken of opruimen. We hebben geen bezoeken, dat kan gewoon zoals mensen dat thuis gewend waren. En als iemand altijd op dinsdagmiddag naar de biljartclub ging, dan kan dat nog steeds. We volgen het ritme van de bewoners, in plaats van dat zij het ritme van de organisatie moeten volgen.”

OPEN DEUREN

Mensen worden niet opgesloten, ramen en deuren kunnen open. Betekent dat dat het alleen voor mensen met lichte dementie is? Nee, zegt Kleinjan: “Voor enkele vormen van dementie kunnen mensen niet bij ons terecht, maar met de meest voorkomende vormen van dementie wel.” Het is ook niet zo dat bewoners alsnog in een reguliere verpleeginstelling terechtkomen: “Een half procent van onze bewoners verhuist. Soms omdat de vorm van dementie zich zodanig ontwikkelt dat wij met ons open concept niet meer de beste ondersteuning kunnen leveren, maar vaak omdat men toch dichterbij een zoon of dochter wil wonen. 99,5% van de bewoners woont bij ons totdat ze overlijden.” Gemeten over de afgelopen negen jaar wonen mensen er gemiddeld misschien wel twee jaar. Die verblijfsduur neemt de laatste jaren wel steeds verder af omdat bewoners ook steeds later bij ons komen wonen.. Het is tegenwoordig dus korter.

ANDERE ACCENTEN

Elk huis heeft een manager die zelf bepaalt hoe de formatie wordt ingevuld. De functies in de reguliere verpleeghuiszorg heeft Dagelijks Leven ook, van verpleegkundige tot gastvrouw. Maar omdat er veel meer wordt uitgegaan van de vraag en behoefte van de bewoners, liggen de accenten anders. Mantelzorgers en vrijwilligers spelen een belangrijke rol. Nieuwe medewerkers volgen een intensieve training van twee weken in de manier van werken van Dagelijks Leven. Er zijn speciale teams voor de opstartfase van een locatie. Als een locatie opengaat, dan begint het team dat voor die locatie is aangenomen en dat werkt dan nog tien weken lang samen met het opstartteam. “In die tien weken leert het nieuwe team, op indringende wijze, hoe wij werken.”

RENDEMENT

Dagelijks Leven heeft in het afgelopen jaar een rendement van 7% gerealiseerd. Dat is fors voor de sector, blijkt uit reacties in de zaal. Aanvankelijk worden er scherpe vragen over gesteld, bijvoorbeeld of er dividend wordt betaald aan het Franse moederbedrijf (dat is niet zo, zegt Kleinjan). Maar al snel kantelt de discussie naar nieuwsgierigheid. En eerlijkheid. Biemans: “We doen nou net alsof het vies is om geld te verdienen in de zorg. Daar moeten we mee stoppen, want dit soort initiatieven zijn hard nodig om de vernieuwing van de langdurige zorg te versnellen.” Vlemmix: “Bij Dagelijks Leven kiezen ze dezelfde insteek als Maria-Oord: we doen het op een andere manier en daarmee besparen we geld. We vinden het in de sector raar dat dat kan, maar het kan echt.”

VERGAANDE STANDAARDISATIE

Hoe behaalt Dagelijks Leven dat rendement? Door uit te gaan van de behoefte van de cliënt, zegt Kleinjan: “Als je echt luistert naar wat bewoners en mantelzorgers willen, dan kom je op een heel ander aanbod dan dat van de reguliere zorgsector. Ik heb voorheen gewerkt bij een reguliere aanbieder en heb daar geprobeerd om de omslag te maken van aanbodgericht naar vraaggericht werken. Dat is niet makkelijk. Bij Dagelijks Leven lukt dat beter omdat we steeds met een nieuwe team en nieuwe locatie beginnen.” En dat andere aanbod bespaart geld. Daarnaast kent het bedrijf een zeer efficiënte bedrijfsvoering. “Alles is bij ons gestandaardiseerd. Echt alles. Onze IT-systemen, onze procedures, hoe onze gebouwen eruitzien. We hebben strakke kaders en daarbinnen hebben onze medewerkers veel vrijheid. Daarbuiten is nul ruimte.”

WMO EN HUISARTS

De spanning zit voor Dagelijks Leven op twee onderwerpen. De eerste gaat over een dispuut met gemeenten over hulpmiddelen. In volledig pakket thuis zou staan dat deze hulpmiddelen worden gefinancierd uit de Wmo, maar dat is vaag geformuleerd. De zaak speelt nu bij de Hoge Raad. Kleinjan: “De formulering in vpt moet helder zijn, daar gaat het ons om. Als we geen gelijk hebben, dan overleggen we met de zorgkantoren hoe we dit oplossen.” Het tweede punt gaat over de huisartsenzorg. “Daar lig ik wakker van,” zegt hij. Soms willen huisartsen niet samenwerken, omdat ze vinden

dat Dagelijks Leven de huisartsenzorg zelf moet regelen. “De schaarste aan huisartsen wordt een toenemend probleem als we in Nederland meer naar vpt gaan,” zegt Kleinjan. Op een aantal locaties levert Dagelijks Leven nu noodgedwongen de volledige zorg. “Vanuit die ervaring denk ik dat er een beter model mogelijk is dan alleen de huisarts,” besluit Kleinjan. “We werken met een verpleegkundig specialist, die veel zorg uit handen neemt en die ook veel regie kan overnemen. Die schakelt in naar behoefte van de bewoners, van huisarts tot psycholoog.”

JAN SMELIK

algemeen coördinator
Nederland Zorgt Voor Elkaar

WAKE UP CALL

Zorgzame gemeenschappen

In de wake up call op vrijdagmorgen vertelt Jan Smelik over de vele voorbeelden waarin burgers zelf zorg en welzijn en soms ook wonen organiseren. En wat ervoor nodig is om die burgerinitiatieven meer te verbinden met het formele woonzorgdomein.

Smelik is algemeen coördinator van Nederland Zorgt Voor Elkaar, een landelijk netwerk van bewonersinitiatieven. Zo langzamerhand is wel bekend dat veel burgers zelf zorg en welzijn en soms wonen organiseren. Hij noemt een aantal voorbeelden, waaruit blijkt dat dit ook op grote schaal gebeurt. Zoals de ontmoetingsplaats in Vries, waar honderden mensen komen. Het initiatief is een voorliggende voorziening van de gemeente geworden en bespaarde vorig jaar acht ton op het Wmo-budget. Op zijn vraag aan de deelnemers of zij vergelijkbare initiatieven kennen waarmee zij samenwerken, worden veel uiteenlopende voorbeelden genoemd. Zoals een ontmoetingsplek in de wijk die draait op vrijwilligers en waar de kok in dienst is van een zorgaanbieder.

ONSTUITBAAR

Zoveel burgerinitiatieven, ook in de grote steden, tonen aan dat deze beweging onstuitbaar is, zegt Smelik. Hij ziet echter ook dat de samenwerking met formele zorgpartijen en de gemeente vaak stroef verloopt. Hoe kan dat? "Vaak kent men elkaar niet. Daarom is het heel belangrijk dat bestuurders en vrijwilligers elkaar zien en spreken. Dat kan vrij eenvoudig, als je bijvoorbeeld vergadert in een ontmoetingsplaats." Smelik startte samen met Marcel Canoy een loket voor zorgzame buurten, om burgerinitiatieven te helpen als zij aanlopen tegen belemmeringen. De schotten tussen de vele regelingen zijn een belangrijk obstakel, ziet hij. En het feit dat het systeem top down werkt. Hij noemt het IZA: "De 2,8 miljard euro die daaruit wordt geïnvesteerd, kan alleen naar zorginstellingen gaan. Zo gaan we de benodigde transformatie niet realiseren."

WEL INSPRAAK, GEEN SAMENWERKING

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat voor de uitvoering van het IZA, WOZO en GALA burgers worden betrokken. Smelik reageert: "Dat gaat over inspraak door belangenbehartigers. Zoals ouderenbonden. Dat is heel nuttig, maar het zijn mensen die willen meepraten over beleid. Het zijn geen burgerinitiatieven die zelf dingen organiseren." Samenwerken met zorgzame buurten is wat anders dan dit soort participatie, zegt hij: "Zorgzame buurten moet je niet als bron van informatie gebruiken. Daar moet je mee samenwerken. En dat is ingewikkeld, want dan doe je als zorgaanbieder en gemeente vaak andere dingen dan je gewend bent."

PARALLELE WERELDEN

Moeten burgerinitiatieven wel willen meedoen met de uitvoering van programma's als IZA en WOZO? De meningen zijn erover verdeeld. Smelik vindt van wel: "Het is de enige manier om ze een positie te geven in het woonzorgdomein. Als we dat niet doen, dan gaan er op grote schaal twee parallelle werelden ontstaan." Dohmen wijst erop dat als buurtinitiatieven aanhaken bij dit soort programma's, zij te maken krijgen met verantwoordingsvragen en dat ze dat juist zal belemmeren om verder te komen: "Misschien kunnen bewonersinitiatieven er daarom beter van wegblijven." Vlemmix is het daarmee eens: "Als je meedoet met dit soort programma's dan moet je je voegen in het oude systeem. Als je wilt dat het systeem verandert, dan moet je dat toch juist niet doen?" Gerla ziet het anders: "Het IZA is er, er is nu geld, laten we dat verstandig uitgeven en goede ideeën inbrengen."

TRANSFORMATIE

Er is tot nu toe één IZA-aanvraag gedaan waarin het concept van de zorgzame buurt wordt meegenomen. Het netwerk van Smelik haakte daarbij aan. Doel is om met honderd buurten een ecosysteem te bouwen. Thebe is een van de deelnemers. Klaren: “We noemen het de zorgzame buurt, want dat snappen inwoners.” Het wordt vanuit een aantal organisaties in de thuiszorg en wijkverpleging opgezet, omdat daar de IZA-gelden voor beschikbaar zijn. “Maar wij moeten niet de kartrekkers zijn, het moet van de bewoners zelf gaan worden,” zegt Klaren. De ambitie is groot: het doel is om het ecosysteem vanuit verschillende wijken te laten groeien, zodat zorgzame buurten ontstaan waar bewoners samenwerken met de eerstelijns zorg, welzijn, gemeente en VVT. Smelik: “Het plan is nog niet door de molen. Als het lukt is het een enorme kans, het is tot nu toe een van de weinige echt transformatieve plannen die zijn ingediend.”

MOEIZAME RELATIE

Samenwerking tussen buurten en zorginstellingen gaat over het algemeen wel goed, als zij elkaar eenmaal weten te vinden, vertelt Smelik. Samenwerking met de gemeente blijkt een stuk moeilijker. “De meeste adviesaanvragen bij ons loket gaan daarover.” Louwes herkent dat wel, vanuit de gemeente Den Haag: “Coproduceren met burgers blijkt lastig.” Dat komt grotendeels omdat de losse structuren van bewonersinitiatieven niet goed passen bij de organisatie en processen van een gemeente. Louwes: “Ik zoek naar een manier van werken waarin we de toegankelijkheid borgen voor groepen die minder goed georganiseerd zijn.” Dat is een zoektocht voor het hele veld, concludeert Smelik: “Inspraak hebben we in Nederland goed georganiseerd. Maar nu moeten we gaan samenwerken.”

*“Inspraak hebben we in
Nederland goed georganiseerd.
Nu moeten we gaan samenwerken.”*

OPEN PODIUM

Een brief aan jezelf

Wat nemen de deelnemers mee van deze derde editie van het Maurick Offensief? Waar willen ze zelf mee aan de slag? Het is tijd om de balans op te maken.

Veel inspirerende voorbeelden van innovatieve woonzorgoplossingen kwamen deze drie dagen voorbij. Maar het ging ook vaak over het systeem. Het viel onder meer Vlemmix op: “Het systemisch denken zit er wel knalhard in.” “We hebben zo geleerd om in het systeem te acteren, dat we met systemische oplossingen komen. Maar we zijn toch ook allemaal mens, we hebben allemaal vroeg of laat een ondersteuningsbehoefte. Daar zouden we dichterbij moeten blijven,” zegt Gerben Douma, lid raad van bestuur Beweging 3.0. Kleinjan: “De grootste les voor mij van dit Maurick Offensief is dat wij níet het systeem zijn. We mogen eraan deelnemen als klein systemisch onderdeelje, maar het grotere systeem is de maatschappij. We moeten ons als organisaties daaraan aanpassen.” Van der Loo is het daarmee eens: “Er zijn zoveel oplossingen, daar gaat het niet eens meer over. Het gaat erom dat wij die faciliteren. Dat wij de mensen die het doen, en dat zijn wij niet, een podium geven en steunen.”

SLOOPTEAM

Een concreet initiatief waaraan tijdens het Maurick Offensief een vervolg aan werd gegeven, is het verminderen van verantwoordingslast. Lambriks is een van de initiatiefnemers en geeft aan dat hij hoopt dat meer partijen zich aansluiten: “Er heeft zich na gisteren nog niemand bij mij gemeld, maar het initiatief is ook nog niet verder toegelicht, dat doe ik graag nu. De eerste opzet die we maakten zullen we met jullie delen, dan kunnen jullie er goed naar kijken.” Verantwoording afleggen over de zorg en financiën hoort erbij maar nu is het doorgeslagen en vermindert de beschikbare capaciteit om zorg te verlenen. Het doel is om te starten met tien indicatoren, vertelt hij. Een set van vijf bestaat uit interne indicatoren die de verantwoordingslijst vergroten, zonder te raken aan de bedoeling van zorg. “Voor die vijf vormen we een intern sloopteam.” De andere vijf zijn nog niet vastgesteld, wel is duidelijk waar ze over gaan. Bijvoorbeeld over het aanleveren van informatie die uitvragende partijen zelf kunnen ophalen.

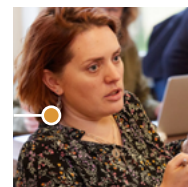
OP NAAR HET PRAATHUIS

Wat nemen de deelnemers van het Maurick Offensief mee naar hun eigen praktijk? Een aantal heeft concrete voornemens gemaakt. “Ik kom uit mijn bestuurlijke stoel en ga naar een praathuis, om te horen wat er speelt,” zegt Douma. Bandel: “Ik wil meer praten maar vooral doen met burgers. We starten met een burgerberaad in de wijk en wat we daar bedenken, gaan we ook samen uitvoeren. En ik wil het bedrijfsmodel van Dagelijks Leven goed bekijken, want ook wij kunnen het vast slimmer en efficiënter organiseren.”

“Laten we stoppen met het woord familieparticipatie. Want het is andersom! Wij sluiten aan bij de familie.”

MARJOLEIN DOHMEN

directeur duurzame zorg en innovatie
De Zorggroep

Hij noemt ook het vinden van een andere taal, die beter aansluit bij de leefwereld van cliënten. Dohmen reageert daarop: “Laten we stoppen met het woord familieparticipatie. Want het is andersom! Wij sluiten aan bij de familie.” Ook Kraanen heeft een concrete actie: “Ik ga de mensen die in onze frontlinie in de wijk werken, samen uit eten sturen. Zodat zij elkaar leren kennen en elkaar daarna beter weten te vinden. Wij zijn de mogelijkmakers, dat is vooral onze baan als bestuurder.” Haans zegt vooral de contacten die hij opdeed, waardevol te vinden: “Ik heb in de gesprekken weinig gehoord over wat de woningcorporatie kan bijdragen. We zouden meer voor elkaar kunnen doen. Als woningcorporaties investeren we tien miljard euro per jaar, daar kunnen we heel veel mee doen. Wat is het lonkend perspectief waarvoor we gaan samenwerken?”

BRIEF AAN JEZELF

Het aanvankelijke plan om ter afsluiting van het Maurick Offensief een brief aan de informateur te schrijven, wordt losgelaten. Niet alleen omdat er weinig schot zit in de kabinetsformatie, maar vooral omdat een belangrijke conclusie van deze dagen is dat de sector zelf aan zet is. De Leede verwoordt het zo: “We hebben veel gesproken over het systeem dat doorbroken moet worden. Maar wij zijn met zijn allen het systeem. Laten we daarom geen brief aan de informateur, maar een brief aan onszelf schrijven. Met de inspiratie die we hier opdeden en wat we zelf willen doen.”

De oproep vindt weerklank. Menig bestuurder zet zich, ouderwets met pen en papier, aan het werk. De brieven worden verzameld en zullen na een half jaar naar de schrijvers worden opgestuurd. Als ijkmoment, om te zien wat er met de goede voornemens is gebeurd.

“We hebben veel gesproken over het systeem dat doorbroken moet worden. Maar wij zijn met zijn allen het systeem. Laten we daarom geen brief aan de informateur, maar een brief aan onszelf schrijven. Met de inspiratie die we hier opdeden en wat we zelf willen doen.”

PETRA DE LEEDE

managing partner P5com

STEVEN DE WAAL

oprichter en voorzitter van de
Public Space Foundation

MAURICK OBSERVATIES

Traditiegetrouw deelt Steven de Waal aan het eind van het Maurick Offensief zijn observaties. Hij is oprichter en voorzitter van de Public Space Foundation, een organisatie die actief burgerschap en maatschappelijk ondernemerschap stimuleert.

“We hebben deze dagen heel veel goede voorbeelden gehoord van innovaties die jullie schaamteloos kunnen kopiëren. Het zijn er misschien wel te veel, want welke kies je? Ik zou zeggen omarm er een of twee en voer die uit. Dat doen, gewoon beginnen, past bij de transitie die we doormaken. In een academische sfeer dikke plannen schrijven en verwachten dat die in de werkelijkheid worden uitgevoerd, past niet bij deze turbulente tijd. Het mooie van wat we bespraken vond ik dat we de burger een meer centrale rol in deze verandering geven. Noem het geen informele zorg, maar de informele leefsfeer. Dat is burgerschap dat zich op allerlei manieren kan uiten.”

“We hebben veel gesproken over het systeem versus innovatie. Ik zie vijf scenario's hoe je naar het systeem kunt kijken:

1. **Negeer het.** Doe alsof er geen wetten en regels zijn, maar ga met burgers en cliënten en personeel innovatieve dingen doen. Je hoort het wel als het niet mag.
2. **Val het aan.** Nadeel daarvan is, dat je het systeem daarmee aandacht geeft en dus erkent en wellicht zelfs laat groeien.
3. **Officiële deregulering.** Dat klinkt mooi, maar is in mijn ogen tamelijk hopeloos. Je moet juristen niet vragen om te dereguleren.
4. **Hopen op acties van binnenuit het systeem.** Ik heb die acties niet gehoord van de systeemspelers die hier aanwezig waren, dus dit scenario lijkt mij weinig hoopvol.
5. **Samen actie ondernemen.** Dat past bij polderen.

Van deze scenario's zie ik het meest in het eerste. Als je het systeem niet al te serieus neemt, dan is de kans dat je verder komt het grootst. Zeker als je hiervoor samenwerkt met burgers. Want als je goede dingen doet in direct contact met burgers, dan is er geen politicus die je tegenhoudt. In die zin is het positief dat we nog geen kabinet hebben. Jullie hebben nu alle ruimte om zelf aan de slag te gaan.”

“Ik zie een paar opties voor jullie om mee verder te gaan. De meest kansrijke is de grote beweging van de transitie. Omarm innovaties, help elkaar en laat de buitenwereld zien wat je aan het doen bent. Neem burgers er actief in mee, begin als dat past een crowdfundingactie om mensen te mobiliseren. Zoek de publiciteit. De grootste slag die je kunt slaan is dat het publiek je gaat steunen. Daarbij past het bieden van ruimte aan de medewerkers in de frontlinie, want zij hebben het contact met burgers. Ik wens jullie veel succes en plezier met het schaamteloos kopiëren van innovatieve voorbeelden.”

TOT BESLUIT

Opereren de partijen in het woonzorgdomein solitair of solidair in de transitie naar een gemeenschapsmodel? Dat was de centrale vraag van het Maurick Offensief 2024. De vraag als zodanig kwam echter niet ter sprake, omdat het antwoord bij iedereen volledig duidelijk is. Die transitie moet in samenwerking gebeuren. Sterker nog: dat gebeurt al volop. Niet alleen in samenwerking met instellingen in wonen en zorg en met gemeenten, maar ook met burgers.

Natuurlijk zijn er uitdagingen in deze transitie. De samenwerking van burgers met instellingen verloopt niet altijd even soepel en het systeem zit met haar gescheiden regelgeving innovatieve samenwerking in de weg. Maar echt ongemakkelijk werden de gesprekken hierover niet. Ook het woning- en personeelstekort werd met frisse moed besproken, een bestuurder stelde zelfs dat het personeelstekort niet bestaat. Schuurde het dan nergens tijdens dit Maurick Offensief? Jawel, bijvoorbeeld bij het verhaal over Dagelijks Leven. Maar over het algemeen was de teneur dat de aanwezige bestuurders de uitdagingen kennen en dat velen van hen al met oplossingen aan de slag zijn. Veranderkundigen zeggen dat je chaos nodig hebt om te kunnen veranderen. Een zekere mate van ongemak hoort er dus bij. Zoals een deelnemer zei: “Het is goed dat we na deze dagen niet te comfortabel naar huis gaan.”

WWW.BLOMMESTEINGROEP.NL

Organisatie:

BLOMMESTEIN
GROEP

